

svých pokojů, protože „hovor starostí bude mužů“ (*Odysseia* 1,358). Iraciona-
lita tohoto mužského nároku na monopol na politickou inteligenci byla zcela
zjevná pro Aristofana, jehož *Lysistraté* ironicky vysvětluje, jak tato fráze přijde
vhod athénskému muži, když jeho žena projeví zájem o veřejné věci:

Za války v dřívější čas
jsme vedly si vůči vám mírně
a skromně jsme po žensku snášely vše,
co vy jste činili, muži,
ni mluhnout jsme nesměly; mnohá ač věc
nám nebyla po chuti na vás.
Než my si vás bedlivě všimaly vždy,
a častokrát, sedíce doma,
jsme slyšchaly, o velké věci že zas
jste jednali, bohužel špatně,
a třeba jsme v srdci cítily žal,
my se smíchem jsme se vás ptaly:
„Rci, na čempak jste se vy usnesli dnes
stran míru v lidovém sněmu,
co mělo by na sloupu napsáno býti?“
„A co je ti po tom,“ dí manžel,
„bude zůcha!“ A já – já mlčela vždy.

A stalo se, že nám byl oznámen zas
váš úradek, horší všech jiných.
My ptaly se: „Pověz mi, muži, čím to,
že jednáte v sněmu tak hloupě?“
Vzhled na mě hned zlobně a řekl mi vždy,
bych přize si hleděla radši,
sic běda prý, přeběda hlavě méi:
Boj mužům prý na péči bude.
(*Lysistraté* 506–520)

Vyloučení žen z athénské veřejného života odráží jistou zacyclovenost
typickou pro různé kulturní systémy. Proč se ženy nezúčastňují veřejného ži-
vota? Protože nedělají věci, z nichž se veřejný život skládá. Proč ženy tyto věci
nedělají? Protože to nejsou věci vhodné pro ženy. Předpoklady jsou zde chyb-
ně propojené a nic nedokazují.

Zdá se však nepravděpodobně, že by *Lysistraté*, podobně jako *Bakchanty*
určená pro muže, byla pouze hrou fantastickou a matoucí. Hra nám říká, že
athénský muži věděli, že jejich manželky mají politické názory, a také nazna-

čuje, že je občas i vyjádřily. Skrytost řeckých žen – ani v Athénách, které tu šly
v některých ohledech dále než ostatní města – nebyla nikdy absolutní. Vzdě-
láni žen se nepodporovalo, ale nebylo zakázané. Zaúmcó se ženy nesměly
účastnit těch umění, která vyžadovala veřejné vystoupení (a jejich ruční práce
byly omezeny na tkaní), víme o mnoha ženách, které byly lyrickými básniř-
kami. Ženy se také mohly různými způsoby projevovat na veřejnosti; slyšcháme
o ženských atletických soutěžích – ne v Athénách, to je pravda, ale především
ve Spartě, a nejen tam – a v rituální sféře měly ženy jakousi rovnost s muži.
Athénské ženy nebyly tak vyloučené, aby nebyly zastoupené například na vly-
sech Parthenónu. V každodenním životě obřady často poskytovaly mužům
možnost podívat se na ženy z jiných rodin. Pokud mladík považoval dívku za
přitažlivou, mohl se (po nálezitém poplávání) nabídnout jejímu otci za zete.
Byla-li jednáni úspěšná, dívka pak opusitla svou původní rodinu. V Athénách
vypřáveč eleusinský mýtus o Démétře a Perséfoně, o odloučení matky a dcery –
a o nezbytnosti, aby jejich vztah pokračoval – ale odchod dcery byl zůrárou
i pro otce. Věno je vlastně materiálním vyjádřením otcova stálého zájmu
o dceru, a také otcova podílu na jejich dětech.

Řecká genealogie byla formálně vedena po otcovské mužské linii, byla
tedy patrilineární. Zároveň však byla skrytě obousměrná, což naznačuje, že
pro Reky byly ženy osobami. Zvěčnění ženy zde nebylo nikdy úplné – jak
o tom slyšíme například u afrického kmene Zulu, kde prý v domech kráti
drželi ženy pouze jako sexuální objekty a k plození dětí a péči o ně. Řekové
naopak vylučovali ženy z občanské společnosti jen se špatným svědomím.

A právě toto špatné svědomí je možná jejich příspěvkem k „ženské otá-
ce“, tak jak se odvíjela v dějinách Západu. Zdá se, že když městský stát vyloučil
ženy, od počátku tím inspiroval fantastickou představu o konkurenčním městě
žen, představu, která nabyla rituální podoby během Thesmoforií, při nichž
ženy dočasné odcházezy z města a samy si zakládaly jakési rituální město. V ko-
medii má tato fantazie také své místo; politická aktivita žen je vždycky fantas-
tickým převrácením pořádku věcí, tak jako výstup na nebesa či návrat mrtvých
k životu. Ale nejlépe tuto představu samozřejmě známe z filosofické tradice,
především ze Sókratovy utopie v *Ústavě*.

Když Sókratés rozvíjí svou utopii, v jistém bodě poznamenává, že vládti,
vychovaní k umírněnosti, sami vyřeší „brání žen i otázku manželství a plození
dětí, že všechno to musí býti zatíženo co nejvíce podle příslaví přátelím vše-
chno společně“ (423e–424a). „Přátelím všechno společně“ je pythagorejské
přísloví – pythagorejci se snažili zdokonalit své společenství tím, že sdíleli svůj
majetek. Není jisté, jestli někdy uvažovali o tom, že do majetku zahrnou i své
ženy; Sókratovi je však zcela jasné, že zrušení soukromého vlastnictví nepo-
stačí: město nikdy nemůže být dokonalou obcí, pokud budou mít vládti své
vlastní děti, a tím pádem soukromý zájem na blahu určité osoby.